

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
« 30 » серпня 2023 року,
протокол № 2.

Ректор університету, голова вченої ради
університету, доктор юридичних наук,
професор

Олег ОМЕЛЬЧУК

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«30» серпня 2023 року

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ НАУКИ»
для підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні
здобувачів ступеня доктора філософії
зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування**

РОЗРОБНИК:

Професор кафедри теорії та історії
держави і права, доктор юридичних
наук, професор
«21» серпня 2023 року

_____ Віктор САВЕНКО

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри теорії та історії держави і права
«25» серпня 2023 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри, доктор історичних
наук, професор
«25» серпня 2023 року

_____ Леонід МІСІНКЕВИЧ

Деканеса факультету управління та
економіки, кандидатка економічних
наук, доцентка
«26» серпня 2023 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
«28» серпня 2023 року, протокол № 1.

Голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного
управління, доцентка
«28» серпня 2023 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

		Стор.
1.	Опис навчальної дисципліни	3
2.	Заплановані результати навчання	4
3.	Програма навчальної дисципліни	6
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	8
	4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	8
	4.2. Аудиторні заняття	8
	4.3. Завдання для самостійної роботи аспірантів	9
5.	Методи навчання та контролю	9
6.	Схема нарахування балів	9
7.	Рекомендована література	10
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	11

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	– 28 Публічне управління та адміністрування
2.	Код і назва спеціальності	– 281 Публічне управління та адміністрування
3.	Назва спеціалізації	– немає
4.	Назва дисципліни	– Філософія науки
5.	Тип дисципліни	– Обов'язкова
6.	Код дисципліни	– ОК 1
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– третій
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	– доктор філософії
9.	Курс / рік навчання	– перший
10.	Семестр	– перший
11.	Обсяг вивчення дисципліни:	
	1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 5 / 150
	2) денна/заочна форма навчання:	
	аудиторні заняття (годин)	– 24
	% від загального обсягу	– 16
	лекційні заняття (годин)	– 14
	% від обсягу аудиторних годин	– 58,3
	семінарські заняття (годин)	– 10
	% від обсягу аудиторних годин	– 41,7
	самостійна робота (годин)	– 126
	% від загального обсягу	– 84
12.	Форма семестрового контролю	– екзамен
13.	Місце дисципліни в логічній схемі:	
	1) супутні дисципліни	– ОК2 Публічне управління та адміністрування: теорія, методологія, історія
	2) наступні дисципліни	– ОК 5 Системний аналіз і моделювання публічно-управлінських рішень
ОК 6 Методологія наукової та педагогічної діяльності
ОК 9 Сталий розвиток суспільства та глобалістика

ВК 13. Менеджмент і презентація наукових та освітніх проектів

ВК 24. Діалектика як світоглядна основа наукових досліджень

14. Мова вивчення дисципліни – українська.

2. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна «Філософія науки» забезпечує оволодіння такими **загальними і фаховими компетентностями**, передбаченими освітньо-науковою програмою «Доктор філософії з публічного управління та адміністрування»:

ЗК 1. Здатність застосовувати системний підхід, науковий світогляд для проведення наукових досліджень, абстрактно, критично мислити, аналізувати сучасні проблеми розвитку суспільства, синтезувати отримані знання та формувати обґрунтовані пропозиції, стверджувати власну життєву позицію.

ЗК 2. Здатність працювати в команді та рухатись до спільної мети, бути лідером, мотивувати людей, діяти соціально-відповідально та свідомо.

ЗК 4. Здатність до самокритики та самонавчання, удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні, ініціативність.

ЗК 7. Здатність застосовувати різноманітні методи під час проведення власного наукового дослідження.

ЗК 8. Здатність розуміти основи науково-педагогічної діяльності, комунікувати, зрозуміло доносити інформацію до підготовленої або непідготовленої аудиторії, навчати інших, викладати навчальні дисципліни.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ФК 1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в публічному управлінні та адмініструванні, дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях.

ФК 4. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

ФК 9. Здатність аналізувати та оцінювати сучасний стан, тенденції розвитку публічного управління та адміністрування.

ФК 12. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері публічного управління та адміністрування, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

Навчальна дисципліна «Філософія науки» забезпечує досягнення таких **програмних результатів навчання**, передбаченими освітньо-науковою програмою «Доктор філософії з публічного управління та адміністрування»:

РН 1. Знати наукові концепції та теорії, термінологію, історію розвитку та сучасний стан наукових знань, ідентифікувати теоретичні й практичні проблеми з публічного управління та адміністрування.

РН 2. Демонструвати навички презентації та обговорення результатів досліджень, наукових та прикладних проблем публічного управління та адміністрування державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у провідних наукових виданнях.

РН 5. Критично аналізувати та узагальнювати результати власних досліджень і доробок інших дослідників у контексті сучасних знань з досліджуваної наукової проблеми.

РН 8. Глибоко розуміти загальні принципи та методи публічного управління та адміністрування, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у професійній сфері та у викладацькій практиці.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен:
1. Знання
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>
1.1) описувати структуру та історичні типи науки;
1.2) визначати предмет філософії науки, її функції, категоріальний апарат філософії науки;
1.3) описувати особливості історичних етапів розвитку науки як специфічної діяльності людини;
1.4) демонструвати знання основних філософських підходів до розуміння проблем наукового пізнання, формування та функціонування специфіки наукових знань;
1.5) Орієнтуватися у новітніх наукових тенденціях.
2. Розуміння
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>
2.1) пояснювати різницю між науковим та позанауковим пізнанням світу;
2.2) з'ясувати закономірності виникнення основних наукових ідей, концепцій та парадигм;
2.3) Інтерпретувати зміни, які притаманні сучасній науці, уміти пояснювати ці зміни в контексті світоглядних зсувів;
2.4) обговорювати роль та значення наукових досягнень у зміні світу та уміти оцінювати ризики наукової діяльності;
2.5) пояснювати сутність глобальних проблем сучасності в зв'язку з НТП;
2.6) обґрунтовувати етичний характер сучасної наукової діяльності.
3. Застосування знань
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) застосовувати знання з філософії науки для підвищення рівня власної загальної культури та навичок критичного мислення;
3.2) практично використовувати науковий категоріальний апарат та систему наукових термінів;
3.3) самостійно розбиратися в суті сучасних наукових тенденцій.
4. Аналіз
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) аналізувати тенденції розвитку сучасної філософії науки, принципи та знання, необхідні для діяльності в межах конкретної спеціальності;
4.2) демонструвати здатність розбивати інформацію на компоненти, аналізувати рекомендовані до вивчення першоджерела;
4.3) змістовно аналізувати основні напрями філософії науки;
4.4) застосовувати набуті знання у своїй галузі наукового пізнання, а також при аналізі складних проблем інших сфер життєдіяльності суспільства;
4.5) об'єктивно послідовно і аргументовано викладати свої погляди як на розуміння наукових проблем, так і проблем суспільного життя.
5. Синтез
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) поєднувати елементи знань з філософії науки з історією розвитку науки; уміти розпізнавати закономірності в науці;

5.2) інтегрувати та використовувати знання з інших дисциплін при вивченні філософії науки (культурології, соціальної філософії, етнографії);
5.3) вільно володіти категоріальним апаратом філософії науки для взаємодії з іншими галузями гуманітарного знання;
5.3) оперувати набутими науковими принципами, законами, категоріями, методами для формування синтезованого світогляду;
5.4) обґрунтовувати необхідність знань з філософії права для фахівців з юридичних спеціальностей;
5.5) пропонувати шляхи підвищення навичок критичного мислення, розвитку здатності вирішувати проблеми комплексно; розширення поля самоосвіти та самовдосконалення;
5.6) узагальнювати соціально важливу інформацію на основі використання різноманітних джерел такої інформації.
6. Оцінювання
<i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) оцінювати значення знань тем з курсу «Філософія науки» для формування високого рівня філософської культури правника;
6.2) розкривати соціально-історичну сутність і доцільність науки в житті людини;
6.3) пояснювати відмінності між різними видами наук та їх методологічним інструментарієм, оцінювати їхній вплив на сучасну соціальну практику.
7. Створення (творчість)
<i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) виробити комплексне ставлення до сучасного стану розвитку науки як до процесу, зумовленого історичними та соціальними обставинами, що невпинно змінюються; внутрішню готовність до змін, усвідомлення їхньої невідворотності; здатність до прогнозування перспектив розвитку та пошук власного місця у світі;
7.2) напрацювати навички пошукової роботи, здатність аналізувати різні джерела інформації, що сприятиме творчій праці в інших галузях навчального процесу, і зокрема в набутті професійних знань та досвіду;
7.3) навчитися писати наукові тексти на актуальні наукові та соціальні теми, враховуючи складність та багатовимірність світу, демонструючи вміння поєднувати й узгоджувати різнопланові тенденції;
7.4) творчо використовувати зміст основних першоджерел і провідні ідеї при аналізі сучасних наукових тенденцій, а також головних проблем співвідношення науки і практики;
7.5) створенню навичок філософської рефлексії загальнонаукової проблематики, співвіднесення фундаментальних філософських концептів з найзагальнішими проблемами конкретних наук.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет та основні концепції сучасної філософії науки.

Три аспекти буття науки: наука як пізнавальна діяльність, як соціальний інститут, як особлива сфера культури. Сучасна філософія науки як вивчення загальних закономірностей наукового пізнання в його історичному розвитку і в мінливому соціокультурному контексті. Логікоепістемологічний підхід до дослідження науки. Позитивістська традиція у філософії науки. Розширення поля філософської проблематики в постпозитивістській філософії науки (концепції К. Поппера, І. Лакатоса. З. Куна, П. Фейерабенда, М. Полани). Соціологічний і культурологічний підходи до дослідження науки. Інтерналізм та екстерналізм у розумінні механізмів наукової діяльності.

Тема 2. Наука в культурі сучасної цивілізації.

Традиціоналістський і техногенний типи цивілізаційного розвитку. Особливості наукового пізнання. Наука і філософія. Наука і мистецтво. Наука і повсякденність. Роль науки в сучасній освіті і вихованні. Базові цінності традиціоналістського та техногенного типу цивілізаційного розвитку. Цінність наукової раціональності. Особливості наукового пізнання. Наука і повсякденність. Функції науки: світоглядна, виробнича, соціальна.

Тема 3. Виникнення науки та основні етапи її розвитку.

Переднаука і наука. Дві стратегії породження знань: узагальнення практичного досвіду і конструювання теоретичних моделей. Виникнення науки. Наукове та позанаукове знання: джерела формування. Наука в Стародавньому Єгипті та Стародавній Греції (особливості). Розвиток логічних норм наукового мислення в середньовічних університетах.

Тема 4. Наука як соціальний інститут.

Розмаїття підходів до визначення соціального інституту науки. Неоднозначність у визначенні науки як соціального інституту. Історичні етапи розвитку інституційних форм наукової діяльності. Комп'ютеризація науки та її наслідки. Історичний розвиток інституціалізованих форм наукової діяльності (наукові співтовариства, наукові школи).

Особливості підготовки наукових кадрів.

Комп'ютеризація наукової діяльності.

Державне регулювання наукової діяльності.

Тема 5. Становлення науки в новосвітової культурі.

Світоглядна роль науки в новосвітової культурі. Формування ідеалів математизованого та дослідного знання. Передумови виникнення експериментального методу. Формування дисциплінарно організованої науки.

Становлення соціальних і гуманітарних наук. Світоглядна роль науки в новосвітової культурі. Проблема методу в науці Нового часу (Г. Галілей, Ф. Бекон, Р. Декарт). Формування науки як професійної діяльності. Класифікація наук. Світоглядні засади правознавчих досліджень.

Тема 6. Структура наукового знання.

Наукове знання як динамічна складна система. Багатоманітність типів наукового знання. Особливості емпіричного знання. Специфіка та архітектоніка теоретичного знання. Емпіричний і теоретичний типи знання. Особливості та структура емпіричного знання. Теоретичне знання: структура, первинні теоретичні моделі і закони, парадигмальні зразки вирішення задач. Науковий факт, проблема, ідея та гіпотеза, закон, концепція, теорія як форми наукового пізнання. Поняття теоретичного рівня наукового пізнання та його співвідношення із раціональним пізнанням. Відносний характер емпіричного і теоретичного рівнів наукового пізнання. Поняття наукового факту у природничих і гуманітарних науках. Співвідношення факту і теорії у природознавстві.

Тема 7. Засновки науки та її структура.

Ідеали і норми дослідження та їх соціокультурна співмірність. Наукова картина світу. Відношення онтологічних постулатів науки до світоглядних доміант культури. Філософські засновки науки. Система ідеалів і норм як схема методу діяльності. Картина світу як онтологія, як форма систематизації знань, як дослідницька програма. Історичні форми наукової картини світу. Нелінійна картина світу. Філософські ідеї як евристика наукового пошуку. Логіка і методологія науки.

Тема 8. Динаміка як процес породження нового знання.

Історична мінливість механізмів породження наукових знань. Класичний і неklasичний варіанти формування теорій. Розвиток засновків науки під впливом нових теорій. Роль аналогій в теоретичному пошуку. Процедури обґрунтування теоретичних знань. Проблемні ситуації в науці. Класичний і неklasичний варіанти формування теорій. Розвиток засновків науки під впливом нових теорій.

Тема 9. Наукові традиції і наукові революції.

Типи наукової раціональності. Взаємодія традицій і виникнення нового знання. Наукові революції як перебудова засновків науки. Проблема типології наукових революцій. Соціокультурні передумови глобальних наукових революцій. Перебудова засновків науки і зміна сенсів світоглядних універсалій культурі. Прогностична роль філософського знання. Глобальні революції і типи наукової раціональності.

Тема 10. Особливості сучасного етапу розвитку науки.

Основні риси сучасної постнеklasичної науки. Сучасні процеси диференціації та інтеграції науки. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу. Нові етичні проблеми науки в ХХІ столітті. Наука і паранаука. Роль науки в подоланні сучасних глобальних криз.

Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва тем	Кількість годин					
		Денна / заочна форми навчання					
		усього	у тому числі				
л	с.		лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Предмет та основні концепції сучасної філософії науки.	15	2	1	-	-	12
2	Наука в культурі сучасної цивілізації	14	1	1	-	-	12
3	Виникнення науки та основні етапи її розвитку.	14	1	1	-	-	12
4	Наука як соціальний інститут.	15	2	1	-	-	12
5	Становлення науки в новосвропейській культурі.	15	2	1	-	-	12
6	Структура наукового знання	14	1	1	-	-	12
7	Засновки науки та її структура.	20	1	1	-	-	18
8	Динаміка як процес породження нового знання.	12	1	1	-	-	10
9	Наукові традиції і наукові революції.	16	1	1	-	-	14
10	Особливості сучасного етапу розвитку науки	15	2	1	-	-	12
	Усього годин	150	14	10	-	-	126

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота аспірантів

4.3.1. Самостійна робота аспірантів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи аспірантів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Самостійна робота аспірантів денної та заочної форми навчання передбачена навчальним планом у формі виконання домашньої контрольної роботи.

4.3.4. Завдання для самостійної роботи аспірантів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;

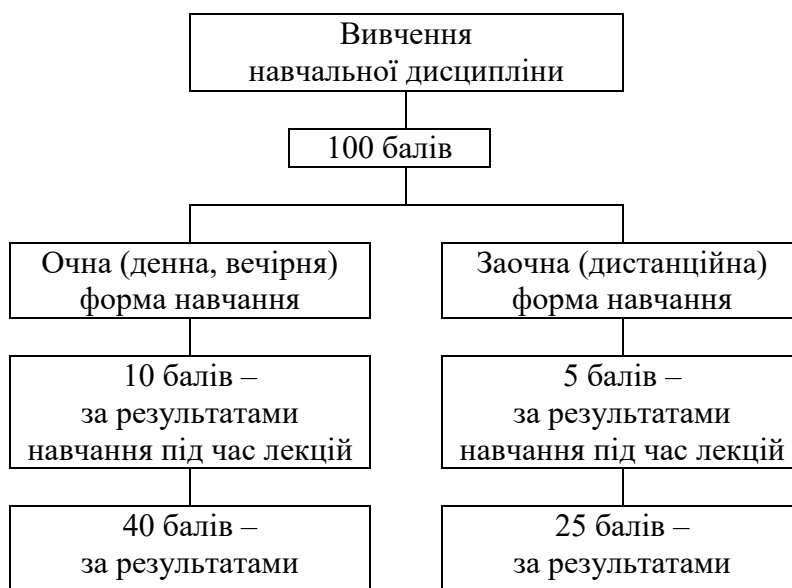
Поточний контроль знань аспірантів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

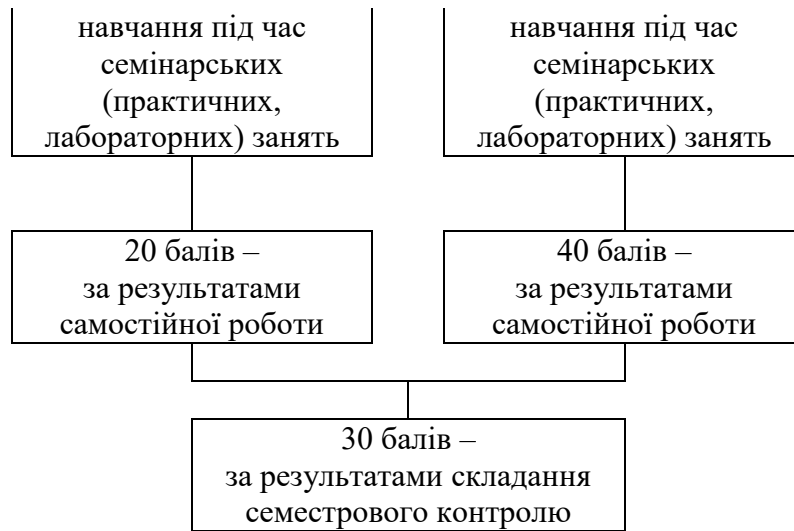
- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) блищопитування аспірантів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове(у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену. Структура екзаменаційного білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів аспірантам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих аспірантом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

7. Рекомендовані джерела

1. Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку; за наук. ред. А.С. Синиці. Львів: Літопис, 2014. 374 с.
2. Антологія сучасної філософії науки, або усмішка ASIMO; за наук. ред. В.П. Мельника та А.С. Синиці. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 568 с.
3. Білоус Т.М. Натуралізм у сучасній філософії науки. Когнітивні основи науки. *Науковий вісник Чернівецького університету*: збірник наукових праць, 2013. Вип. 663–664, 246–252.
4. Добронравова І.С. Практична філософія науки. Суми, 2017. 352 с.
5. Добронравова І.С. Філософія і методологія науки: підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 223 с.
6. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
7. Карівець І., Кадило А. Сучасна філософія науки: теми й проблеми: навчальний посібник. Львів: Новий світ-2000, 2024. 141 с.
8. Петрушенко В.Л. Філософія: підручник. 4-е видання, виправл. і доповн. Львів: Магнолія плюс, 2006. 506 с.
9. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: підручник. Київ: Академвидав, 2008. 592 с.
10. Ратніков В.С. Основи філософії науки і філософії техніки: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2012. 291 с.
11. Філософія: мислитель, ідеї, концепції: підручник/ В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. Київ: Книга, 2005. 528 с.
12. Філософія: історія, суспільство, освіта: підручник / Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. Київ: ВПЦ «Київський ун-т», 2018. 591 с.
13. Філософія: навчальний посібник / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та ін.; за ред. І.Ф. Надольного. 8-е вид., стер. Київ: Вікар, 2011. 455 с.
14. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
15. Філософія: підручник / С.П. Щерба, О.А. Заглада. 3-є вид. Житомир: Полісся,

2009. 548 с.

16. Філософія науки: навчальний посібник / О.М. Кузь, В.Ф. Чешко. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.

17. Філософія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л. Сидоренко, В.Л. Чуйко та ін.; за ред. І.С. Добронравової. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.

18. Філософія науки. Етика та методологія наукового дослідження: навч.-метод. посібник для підготовки докторів філософії «Doctor of Philosophy» (PhD) / І.Г. Утюж та ін. Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. 76 с.

19. Філософія сучасної науки і техніки: підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. Вид. 3-тє, випр. та допов. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.

20. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.

21. Цехмістро У.З. Голістична філософія науки. Харків: Акта, 2013. 279 с.

22. Цехмістро И.З. Холистическая философия науки. Сумы: ВТД “Університетська книга”, 2002. 364 с.

23. Штанько В.И. Философия и методология науки: учебное пособие для аспирантов естественнонаучных и технических специальностей. Харьков: ХНУРЕ, 2002. 292 с.

8. Інформаційні ресурси

1. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Філософія>

2. <http://pidruchniki.ws/filosofiya/>

3. <http://sofy.kiev.ua/pf.htm>

4. <http://www.philosophy.ua/>

5. <http://www.sophya.com.ua/phil.html>

6. <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil.htm>

7. <http://daviscountydaycare.com/>

8. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/>

9. <http://www.filosof.com.ua/index.htm>